

Online Information 2006, Londýn 28. – 30. 11. 2006, Olympia Grand Hall

Zpráva z pracovní cesty

Zpracovala Radka Římanová

Průběh cesty : veletrh informačních služeb Online Information a jeho doprovodné akce Free Seminar

Internetová prezentace: <http://www.online-information.co.uk/> neobsahuje texty příspěvků, pouze informace o programu, některé příspěvky lze získat vyhledáváním na volném internetu na stránkách autorů či jejich firem.

Free Seminar probíhal každý den konání veletrhu v sedmi paralelních sekcích.

Při návštěvě veletržních stánků jsem se zaměřovala na **průzkum existujících portálů pro simultánní vyhledávání v komerčních databázích více dodavatelů**, s cílem najít produkt, který by vhodně a bez ztráty vyhledávacích možností (včetně fulltextového vyhledávání v abstraktu či plném textu, vyhledávání v tezaurech atd.) propojil elektronické zdroje nakupované STK a dalšími knihovnami v rámci projektu **1N04124 „Primární elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro vědu a výzkum“** (dále pouze projekt N1) (produkty nakladatelství Wiley, Springer, Kluwer a Elsevier). Na veletrhu jsem žádný produkt, který by v roce 2006, propojoval zmíněné databáze nenašla. Nakladatelé jsou úzce zaměřeni na své vlastní produkty, panuje trend rozšiřování směrem k volně dostupným akademickým repositářům. Standardizace popisných metadat, která se prosadila v oblasti katalogizace, je v této oblasti zatím nepředstavitelná. Některé konsorcionální projekty akademických institucí tuto službu nabízí (např. projekt MUSE zaměřený na oblast humanitních věd nebo produkt My Library (distribucí se zabývá více firem), který integruje nakupované databáze s institucionálním repositářem), v žádném však nejsou obsaženy všechny databáze projektu N1. Z této oblasti se zdá být nejperspektivnější systém RefWorks, distribuovaný společností CSA (neobsahuje přístupy k databázím Springer), který je vytvářen ve spolupráci s knihovnami. Mimo velice komfortní uživatelské rozhraní obsahuje velice podrobný **statistický modul** umožňující dolování informací o využívání napojených zdrojů a chování konečných uživatelů. Konzultace na téma zpřístupňovaných heterogenních zdrojů proběhla též s firmou Ex Libris (produkt Primo), která je distributorem SW Aleph 500 provozovaným v STK.

Další oblast, které se věnují firmy zastoupené na veletrhu je **digitalizace dokumentů a správa digitálních knihoven**. Produkty (např. firma Code Mantra) nabízí software pro digitalizaci, organizaci digitálních dokumentů (vytváření „rodin dokumentů“), konverze dat

do formátu .pdf a .xml, extrakci metadat a napojení na search engines (služba Google Book Search). Služby digitalizace jsou nabízeny nakladatelům tištěných zdrojů a majitelům knižních sbírek.

Firma Windows Live nabízí službu Windows Live Academic Search, která nabízí volné vyhledávání v odborných časopisech konferenčních sbornících spolupracujících nakladatelství. Tato firma též informovala o Windows Live Book Search, projektu Microsoft **digitalizace děl bez autorské ochrany nebo děl nakladatelů**, kteří s digitalizací a zpřístupněním souhlasí. Projekt je obdobný jako projekt Google Book, od něž se snaží odlišit vyšším komfortem vyhledávání a větší kolekcí digitalizovaných dokumentů.

STK v roce 2006 zakoupila knihovnicko-informační systém (KIS) Aleph, z toho důvodu byly mé návštěvy stánků dalších dodavatelů **KIS** pouze informativní (systémy Penlib, Amlib, Sirsi). Zajímala mne oblast spolupráce na tvorbě autoritních záznamů s Library of Congress v projektu NACO. Byl potvrzen můj předpoklad, že katalogizační moduly systémů nejsou konstruovány na „original cataloguing“, ale počítají v části bibliografické i autoritní s prací na principech „copy cataloguing“. Aktualizace **autoritních záznamů z Library of Congress** (databáze nedisponuje Z39.50) jsou zajišťovány pravidelným (týdenním, denním) importem polí 1XX (záhlaví autoritního záznamu) ve formátu .txt do databáze lokálních autoritních záhlaví. I pro české knihovny by bylo velmi výhodné, kdyby tuto formu spolupráce navázala s Library of Congress NK ČR, protože autoritní databáze LC je klíčovou pro ověřování zahraničních autorů.

Statistické moduly všech uváděných systémů se více než na sledování chování uživatele zaměřují na výkon pracovníků (lepší komfort nabízí systém RefWorks, který je možné nastavit i nad lokální OPAC – viz výše). Samozřejmě bibliografické databáze (ProQuest, Springer Link a další) garantují podporu statistického standardu COUNTER.

Poměrně vysoký počet vystavovatelů nabízel systémy pro interní a externí komunikaci organizace, některé systémy byly představovány v konkrétních aplikacích v rámci Free Seminars, viz anotace přednášek. Systémy jsou nazývány zkratkami **CCM** (Component Content Management Systems) nebo **EMC** (Electronic Management Content) a mají podobné vlastnosti. Liší se kvalitou rozhraní, možností modularity neb naopak pevně zakotvených funkcí. Zajímavé byly prvky pro týmovou práci – každý zaměstnanec má vlastní charakteristiku (vzdělání, kariéra, schopnosti), další charakteristika přináleží pracovním skupinám, další výrobkům, další zákazníkům. Jediným problémem těchto systémů je vzájemná nekompatibilita metadat, přechod na jiný systém si zákaznická organizace jistě rozmyslí.

Další oblastí, který jsem při návštěvě stánků sledovala, byly trendy v problematice **identifikace autorů děl ve fulltextových databázích a principy „authority control“** v bibliografických a faktografických databázích. Tato problematika je velmi důležitá pro rok 2007, kdy by se měla vytvořit nová koncepce rozvoje souboru národních autorit NK ČR (kooperativního systému českých knihoven). Tvůrci komerčních systémů (např. Elsevier – databáze Scopus) začínají vytvářet identifikační prvky pro odlišení fyzických autorů shodných jmen a propojování konkrétních osobních bibliografií. V žádném případě se však nejedná o využití autoritních souborů, pro které je prosazován princip pouhého ověřování záhlaví. Domnívám se, že zde je nutné velice pečlivě zvážit, zda bude ČR sledovat oficiální trend nebo doplní české článkové databáze (např. Články v českých časopisech, databáze publikačních činností) kvalitními faktografickými záznamy o autorech článků.

Dále jsem se zajímala o dostupné nástroje pro hybridní knihovny – propojování digitálních a tištěných informačních zdrojů, včetně managementu fondu elektronických knih. V tomto směru proběhlo jednání s firmou **Springer** o získání MARC21 záznamů **elektronických knih**, které byly nakoupeny z prostředků projektu N1 do fondu STK a jejichž záznamy budou součástí katalogu knih. Záznamy byly přislíbeny ve formátu .txt, aby je bylo možné importovat do KIS Aleph 500.

Korporace OCLC PICA nabízí mimo světového souborného katalogu WorldCat též speciální software CONTENT dm Digital collection management Software pro zprávu a zpřístupňování digitalizovaných textů (včetně prohledávání) a službu Question Point 24/7 reference services, který kombinuje jednak nástroj pro online referenční služby se spoluprací knihoven při vyřizování dotazů.

O spolupráci s STK projeví zájem pracovníci **International Centre for Scientific and Technical Information** v Moskvě. Členy tohoto sdružení jsou knihovny a informační pracoviště Běloruska, Bulharska, Kuby, Egypta, Estonska, Maďarska, Indie, Litvy, Polska, Jihoafrické republiky, Turecka, Vietnamu a dalších zemí. STK byla původně zakládajícím aktivním členem sdružení, po roce 1990 spolupráce utichla. Sdružení vydává odborný časopis „Informace a inovace“.

Na navštívených stáncích knihovnických sdružení a nakladatelů knihovnické literatury byly získána ukázková čísla časopisů z oblasti managementu informací.

Výběr z navštívených přednášek:

D. Caldbeck: OPAC search and navigation - North Carolina State University success story

V lednu 2006 implementovala knihovna NCSU nový OPAC, který je vytvořen firmou Endeca na principech moderního „search engines“. OPAC vyhledává nejen ve vlastním katalogu knihovny, ale i nad kolekcí výukových materiálů NCSU a katalogy jiných knihoven.

D. Penny: Web 2.0 and the role of the library

V současné době je nutné vymezit kompetence knihoven a jejich služeb v prostředí existující informační exploze na internetu i stále častější vydávání online knih. Knihovny se musí orientovat na personalizované služby vůči konkrétní uživatelské komunitě. Pro úspěšnost tohoto procesu je nutná spolupráce nakladatelů s knihovnami, rozvíjení vlastní informační gramotnosti knihoven.

Price, K.: Open Access Repositories – beyond the project phase

Institucionální repositáře akademických pracovišť jsou klíčovým bodem pro volný přístup ke kvalitním informačním zdrojům z oblasti vědy a výzkumu. Spolupráce komerčních poskytovatelů plných textů a institucionálních repositářů zaručuje uživatelům knihovny dostatečný přístup k těmto zdrojům. Komerční systémy (v tomto případě Scopus firmy Elsevier) mají propracované nástroje pro správu zdrojů, akademická pracoviště vlastní potenciál autorský a textový. Propojení těchto prvků nacházíme ve vyhledávači Scirus, který je zaměřen na vědecké informace z oblasti přírodních věd, techniky a medicíny, indexuje 180 miliónů vědeckých webových stránek.

D. Clay: Information literacy in a world of too much information

University of Liverpool navázala spolupráci s firmou Elsevier při vytváření databáze autorů vědeckých prací – Scopus Author Identifier. Záznam autora obsahuje – jméno a varianty jména, ID v systému Scopus, poslední známé pracoviště autora, počet dokumentů s vazbou na autora, počet citací článků autora, odkaz na seznam spoluautorů publikujících s autorem, oblast publikování.

J.Blok: Knowledge management support the european call center of Daimler Chrysler

Funkce tohoto systému jsou definovány termíny Create – Manage – Distribute – Deliver (možno přeložit např. Vytvoření – Organizace – Distribuce - Předání). Systém Smartsite 5 obsahuje systémy metadat, které slouží k identifikaci příjemců informace (Personalisation). Tato personalizace spočívá jednak v předání informace konkrétnímu pracovníkovi firmy nebo zpřístupnění v rámci intranetu či internetu různým kategoriím uživatelům. Pracovníci firmy

jsou charakterizováni opět speciální sadou metadatových prvků, tyto prvky mimo jiné pomáhají při vytváření pracovních týmů k plnění konkrétních úkolů.

Systém Smartsite obsahuje speciální tezaurus klíčových slov. Důraz je kladen na zabezpečení dat v oběhu, podporu různých formátů datových souborů.

B. Halford: Web management, documentation and localisation an integrated strategy

Systém Autor IT představuje další, z mnoha prezentovaných na veletrhu, systém pro inteligentní vytváření webovských prezentací jako formu základní komunikace uvnitř i vně organizace. Obsahuje nástroje pro publikování, správu dokumentů, prvky zabezpečení, personalizované zpřístupňování dokumentů, nejen textové ale i multimediální povahy. Důležitá je kompatibilita metat vůči internetovým vyhledávačům a ochrana webové stránky před ztrátou nebo poškozením.

D. Brown: STM information industry outlook

Zamyšlení nad změnami, které přináší nárůst informací v oblasti STM, porovnání možností a rizik otevřeného a komerčního přístupu k informacím a ovlivnění vývoje vědy a výzkumu rozvojem technologií.

O. Avital: Ensuring the best practice in medical literature searching: integrating evidence-based medicine resources with traditional search tools

Kombinace tradičních zdrojů typu MEDLINE s novými databázemi z oblasti „evidence-base medicine“ přináší novou kvalitu nejen do léčebného procesu, ale i celoživotního vzdělávání lékařů a zdravotníků. Graf „Pyramid of Evidence“ je příkladem výzkumného a rozhodovacího procesu nejen pro medicínu, ale i jiné výzkumné obory.

S. Dorabjee: Pharmaceutical information – traditional and not-so-traditional sources

Množství informačních zdrojů obsahující informace z oblasti farmaceutického průmyslu a současný akcent na samostatnou orientaci konečného uživatele v těchto zdrojích vytváří společenskou objednávku pro školení odborníků v této oblasti. Informační profesionál, který mu má být parterem, musí mít dostatečné teoretické informace i v oboru samém.

R. MacLeod: Update of engineering resources

Přednáška knihovníka pracujícího na pozici „subject librarian“ v knihovně Heriot-Watt University. Je autor odborných publikací z oblasti inženýrských informací. Představil

základní zdroje pro knihovníky odborných knihoven (Confessions of a Science Librarian, EngLib, for the scitech librarian, SceinceBase, Science Library Pad, E3 Information Overload, Karen Blakem's blog a Interent Resources Newsletter – volně dostupný internetový měsíčník). Ze zdrojů pro konečné uživatele hovořil o databázích FIZ Karlsruhe/STN International, CSA, SAGE Journals Online, Elsevier, IEE, Inspec, Springer, John Wiley, Thomson Scientific, Institute of Physics, BSI Group, Knovel, CISTI, Taylor nad Francis, Emerald, Morgan and Claypool, Inderscience, Hidawi, Globalspec, Society of Petroleum engineers, Institution of Mechanical Engineers. Jako trendy roku 2006 označil nárůst dokumentů v elektronické podobě, nárůst článkových a články se zabývajících databází, nové tituly časopisů, rozvoj technologie Open Access, RSS, blogů a fúzování producentů informací.

P. Corbett: Delivering medical information at the point of care

Přednáška firmy Ovid Technologies z oblasti medicíny. Stejně jako další komerční poskytovatelé databází i Ovid se snaží do svých vyhledávačů zahrnout i volně dostupné zdroje.

T. O'Rourke: The changing face of physics information

Prezentace zástupce firmy Institute of Physics Publishing o nových trendech v oblasti informací pro obor fyziky – elektronické časopisy, portály, repositáře.

M. Dalton: New model for ebooks

Přednáška firmy Elsevier o změnách, které pro trh s informacemi (nejen komerční) znamenají elektronické knihy. Zdůrazněna pozitivní stránka věci, Google není nepřítel a konkurent, který nám odlákává potenciální klienty, ale nástroj, který nám (nakladateli) může sloužit k marketingu, pokud naše produkce (navíc s garancí kvality vydání u skutečného nakladatele) bude správně vyhledatelná. Elektronické knihy vytváří nové paradigma vydávání knih, knihovníci již stanovili vůči nakladatelům své požadavky, nakladatelé nyní mají za úkol je splnit (Pozn. Přednáška byla zajímavá, nicméně v tomto bodě se mi zdálo, že se zástupce firmy spíše snaží zalíbit publiku, kde sedělo mnoho knihovníků, myslím, že ti jsou často vůči elektronickým zdrojům zaujatější než koneční uživatelé).

B. Burger: Advanced copyright tools and technologies keep pace with new information strategies

Přednáška Copyright Clearance Centre, USA, sledující autorská práva nakladatelů, tvůrců a korporací. Jedná se o neziskovou organizaci, založenou v roce 1978, jejíž fungování je založeno na autorském právu USA. Portál <http://www.copyright.com/> zpřístupňuje veškeré potřebné údaje, při jeho koncipování nebyl použit právní žargon, ale obecně srozumitelné výrazy. Portál obsahuje speciální sekce podle uživatelských skupin: uživatelé děl, majitelé autorských práv, partneři. Samozřejmě se na trend všeobecně volných a přístupných informací přednášející dívá skepticky, narozdíl od konečných uživatelů v takové volnosti nespátuje šanci, ale hrozbu ztráty duševního vlastnictví. Ovšem přesto přednáška vyzněla pozitivně – “je zde problém a ten představuje výzvu nikoli hrozbu”.

I. Arkless: Challenge pain – an e-learning toll for community pharmacists in the UK

Speciální e-learningový program pro vzdělávání sester a lékárníků v paliativní medicíně. Přestože přednášející byl programátor velmi podrobně mluvil o psychologických aspektech motivace zdravotníků k dalšímu vzdělávání. Z tohoto pohledu byla přednáška velkým přínosem pro oblast motivačních faktorů pracovníků k dalšímu vzdělávání.

E. Al-Hillawi: Electronic Document and Information Management in Local Government Case Study : Birmingham City Council

Systém pro elektronickou komunikaci vytvořený firmou NetApp. V prezentaci přehledně představen projekt vytváření systému pro největší britský obecní úřad, včetně týmové spolupráce úředníků a systémových pracovníků.

Přínos cesty pro projekt N1 a STK

Poznatky z cesty byly zpracovány v cestovní zprávě předložené řešitelskému týmu projektu a vedení STK a odborné veřejnosti sděleny v článku pro internetový knihovnický časopis Ikaros. Materiály získané na veletrhu jsou uloženy u řešitele projektu a jsou k dispozici zájemcům z řad pracovníků STK. Služební cesta přispěla k dobré orientaci v situaci na trhu informačního průmyslu v roce 2006. Toto poznání je důležité pro rozhodování o dalším rozvoji všech typů elektronických služeb STK, včetně služeb poskytovaných ze zdrojů nakoupených v projektu N1.